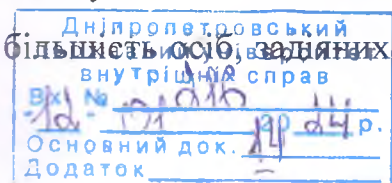

До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.02 Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ВІДЗИВ
офіційного опонента

на дисертаційне дослідження Коби Валерія Борисовича «Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері е-комерції», яке представлене здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність професорки кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Черноус Юлії Миколаївни

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційного дослідження В.Б. Коби є вкрай актуальною та вчасною. На сьогодні ні у кого не викликає заперечення та теза, що сучасний стан сфери електронної комерції в Україні характеризується активним розвитком та стрімкими темпами його зростання, особливо у великих містах. Сучасна світова диджиталізація суспільства сформувала зростання попиту на цифрові технології та споживання їх у різних секторах державного управління та суспільного життя. Значне місце у цифрових новаціях займає сфера комерційної діяльності, де переважна кількість угод здійснюється в електронному форматі. Торгівельні, виробничо-сервісні й фінансові операції докорінно змінюють свій технологічний прояв, а ведення електронного бізнесу досить стрімко набуває обертів як серед приватних осіб, так і провідних компаній, які задіяні у реалізації глобальних комерційних проєктів. Особливо значний попит на комерційні операції у цифровому форматі виник в умовах запровадження соціальної дистанції (2020-2021 рр.) у межах боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2. Внаслідок повномасштабного збройного вторгнення РФ на територію України (2022-2023 рр.) суттєво було порушено логістику, спостерігався обмежений доступ до здійснення комерційних операцій в офлайн-режимі, що змусило більшість осіб, задіяних у

е-бізнесі, перейти на цифровий формат спілкування. Враховуючи швидкоплинність цифрових процесів, неврегульованість низки питань стосовно здійснення е-бізнесу та відсутність достатнього контролю з боку контролюючих органів зумовили збільшення шахрайських дій у сфері е-комерції. Зазначене ставить перед наукою, законодавчою та правоохоронною практикою завдання негайної розробки та реалізації нових підходів до боротьби із економічною злочинністю, відшукування нових методів протидії, що відповідають реаліям сьогодення.

Проблемні питання кримінально-правової та кримінологічної характеристик, кримінально-процесуального, криміналістичного та оперативно-розшукового забезпечення розслідування шахрайства висвітлювалися у наукових працях: А. І. Анапольської, С. В. Головкина, І. А. Гукової, О. В. Добрової, А. Е. Жиліна, Г. В. Захарової, Т. О. Калюги, І. О. Коваленка, О. В. Курмана, В. Р. Мойсика, О. Л. Мусієнко, Н. В. Павлової, В. І. Пазиніч, Д. А. Птушкіна, А. В. Рейнгольда, А. В. Реуцького, О. А. Самойленко, С. В. Самойлова, А. В. Сорочан, Т. Л. Тропіної, С. В. Чучка та ін.

Серед сучасних наукових розробок, які мають спеціалізований теоретико-прикладний характер, а також є підґрунтям для формування концепційно-сутнісної моделі розслідування шахрайств у сфері е-комерції варто виокремити дослідження на рівні кандидатських дисертацій. Так, С. В. Самойлов у дисертації «Розслідування шахрайств, учинених із використанням мережі «Інтернет» (м. Донецьк, 2014 р.), визначив кримінально-правову та криміналістичну характеристику; особливості початкового етапу розслідування шахрайств, учинених із використанням мережі «Інтернет»; дослідив особливості застосування спеціальних знань різними суб'єктами тощо. С. В. Чучко у дисертації «Розслідування шахрайства при купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет» (м. Дніпро, 2021 р.) визначив особливості правового регулювання правовідносин у віртуальному просторі, що впливають на рівень вчинення шахрайства у мережі Інтернет; висвітлив тактику проведення СРД, спрямованих на отримання інформації з матеріальних й особистісних джерел; дослідив особливості використання спеціальних знань

при розслідуванні шахрайства даного виду тощо. А. В. Рейнгольд у дисертації «Основи методики розслідування шахрайства в інтернет-комерції» (м. Дніпро, 2023 р.) розкрив сутність та структуру криміналістичної характеристики таких шахрайств, особливості початку розслідування шахрайства в інтернет-комерції, а також проблемні питання організації і планування розслідування кримінальних правопорушень, особливості проведення деяких тактичних операцій та окремих слідчих (розшукових) і процесуальних дій тощо. У дисертації А. Е. Жиліна «Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів» (м. Дніпро, 2023 р.) визначено структуру криміналістичної характеристики шахрайства, охарактеризовано окремі її елементи; визначено напрями взаємодії слідчих і працівників оперативних підрозділів Національної поліції при розслідуванні шахрайства; запропоновано деякі тактичні операції, спрямовані на збирання відомостей стосовно події шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів та джерел криміналістично вагомої інформації тощо.

Відзначаючи теоретичну значущість наведених праць, потрібно зазначити, що деякі питання так і залишилися недослідженими або потребують додаткового висвітлення через цифровізацію економічного простору, диджиталізацію світового суспільства, новітні зміни у законодавстві, наявність надзвичайних правових режимів, постійну модернізацію способів учинення й приховування шахрайств з використанням інтернет-технологій.

В умовах сьогодення виникає необхідність негайної розробки сучасної дієвої системи протидії шахрайствам у сфері е-комерції з метою удосконалення методів і засобів їх виявлення, попередження та розслідування. Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів.

Мета і задачі дослідження. Основна мета, яку поставив перед собою дисертант – це вирішення конкретного наукового завдання з розробки концептуальних основ методики розслідування шахрайства у сфері е-комерції. Досягнення поставленої мети і вирішення конкретних завдань, в основному,

вдалося досягти з достатнім рівнем обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків та пропозицій.

Про наукову новизну отриманих результатів (як і про особистий внесок дисертанта в правову науку) свідчить, зокрема:

- здійснення криміналістичного аналізу функціонування сфери е-комерції та визначення факторів, що зумовлюють учинення шахрайських дій;
- надання характеристик криміналістично вагомим ознакам структурних елементів криміналістичної характеристики шахрайства у сфері е-комерції;
- визначення основних напрямів організації розслідування шахрайства у сфері е-комерції;
- конкретизація організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій;
- розкриття форм використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайства у сфері е-комерції;
- формування типових тактичних операцій при розслідуванні шахрайства у сфері е-комерції та розроблення оптимального комплексу дій для їх проведення;
- виокремлення заходів профілактичної діяльності уповноважених осіб щодо виявлення й усунення причин та умов учинення шахрайства у сфері е-комерції;
- узагальнення міжнародного досвіду протидії шахрайствам у сфері е-комерції.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів під час розслідування шахрайства у сфері е-комерції. Предмет дослідження – теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері е-комерції.

Методологія дослідження в першу чергу базується на сучасних загальнонаукових методах пізнання об'єктивної дійсності. Поряд з діалектичним методом дослідження застосовувалися і визнані окремі методи:

системно-структурний, порівняльно-правовий, формально-логічні, статистичні, соціологічні та інші.

Дисертант проаналізував достатній обсяг літератури стосовно теми свого дослідження, вивчивши проблемні питання, що виникають при розслідуванні шахрайств у сфері е-комерції, у тому числі, вчинених злочинними угрупованнями. В дисертації комплексно опрацьовано широке коло важливих для розвитку сучасної науки положень, зроблено ряд теоретичних узагальнень та визначень, запропоновано нові підходи та авторське бачення шляхів подальшого удосконалення процесу розслідування шахрайств у сфері е-комерції.

Наукова новизна дисертаційного дослідження є беззаперечною. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є переконливими. Наукові положення, що виносяться на захист, мають суттєву новизну і в сукупності вирішують актуальні і складні проблеми, пов'язані з метою даного дослідження, зокрема:

1. Дисертант здійснив криміналістичний аналіз функціонування сфери е-комерції та визначив фактори, що впливають на зацікавленість цією сферою злочинних групувань. Особливості розслідування шахрайства у сфері е-комерції мають комплексний характер і вимагають ґрунтовного дослідження через призму низки галузей знань. Сфера електронної комерції стрімко розвивається і набуває значних обсягів. Натомість, значне поширення комерційної діяльності у віртуальному просторі стало підґрунтям для збільшення шахрайських проявів. Зокрема, виникає низка загроз та невирішених проблем, пов'язаних із: 1) колізіями у законодавстві, що регулює електронний бізнес; 2) недостатнім контролем з боку державних органів за діяльністю підприємців, які здійснюють комерційні операції в електронному режимі; 3) порушенням конфіденційності персональних даних; 4) відсутністю дієвої системи захисту електронних баз та інформаційних ресурсів та ін.

2. Автор вдало визначив сучасні наукові підходи до розуміння криміналістичної характеристики шахрайства у сфері е-комерції, та основних її елементів, на підставі чого окреслив кореляційні зв'язки між ними. Дисертант

також вдало акцентує увагу на характеристиці способів учинення шахрайства у сфері е-комерції з аналізом раніше досліджених способів та розглядом шахрайських дій у мережі Інтернет. Слушними є положення щодо обстановки вчинення шахрайства, а також класифікації осіб, які мають відношення до вчинення шахрайства і потерпілих від шахрайства.

3. Значну увагу у роботі приділено основним елементам організації розслідування шахрайства у сфері е-комерції та визначенню кола обставин, що підлягають встановленню.

4. Вагомим внеском є запропонування типових тактичних операцій при розслідуванні шахрайства у сфері е-комерції та розроблення оптимального комплексу дій для їх проведення. Для збирання первинної інформації про обставини події, встановлення ознак шахрайства та відмежування його від інших правопорушень розроблено такі тактичні операції: «Незаконна транзакція», «Фіктивний комерсант», «Збирання вихідної інформації про шахрайство», «Встановлення ознак організованості», «Епізод».

Для встановлення та викриття осіб, які мають відношення до факту шахрайства, сформовано такі тактичні операції: «Ідентифікація особи у віртуальному просторі», «Встановлення IP-адреси», «Пошук та викриття шахрая», «Затримання», «Нейтралізація протидії розслідуванню», «Забезпечення відшкодування матеріальних збитків».

Для визначення структури організованої групи та виявлення її лідера запропоновано тактичні операції – «Виявлення співучасників», «Встановлення корумпованих зв'язків», «Злочинець–в'язень».

Автором виокремлено тактичні помилки й прорахунки, яких припускаються слідчі та інші працівники правоохоронних органів під час проведення тактичних операцій.

5. Важливим є висвітлення особливостей профілактичної діяльності уповноважених осіб у кримінальних провадженнях за фактами шахрайства у сфері е-комерції. На підставі узагальнення судово-слідчої практики запропоновано заходи профілактики, що можуть здійснюватись слідчим для попередження шахрайства у сфері е-комерції. Вагомим здобутком є визначення

профілактичних заходів, що можуть здійснюватись працівниками правоохоронних органів для попередження шахрайства у сфері е-комерції, зокрема: 1) взаємодія Національної поліції з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, закладами освіти, представниками бізнесу щодо виявлення осіб, схильних до антисуспільної поведінки у сфері використання комп'ютерних технологій та подальша їх постановка на облік кіберполіції; 2) використання можливостей інформаційних ресурсів Національної поліції, де створена і функціонує система відділів комунікації, які співпрацюють з регіональними й всеукраїнськими ЗМІ, мають власні сайти, сторінки у соціальних мережах, виробляють власний аудіовізуальний контент, проявляють високу активність в інших засобах масової комунікації, в т.ч. у соціальних мережах і електронних ЗМІ; 3) діяльність правоохоронних органів щодо моніторингу соціальних мереж та ЗМІ; 4) розміщення на сайті кіберполіції інформації, що надає можливість громадянам перевірити підозрілу інформації за такими параметрами: номер банківської картки, телефон або посилання на сайт. Зазначений напрям роботи кіберполіції має набути подальшого розвитку та інтегруватися у сервіси «ДІЯ» – мобільного застосунку, web-порталу; 5) створення механізму оперативного реагування на шахрайські прояви через блокування активів комерційних об'єктів; 6) використання можливостей різноманітних обліків та інформаційних баз даних щодо шахрайства в Інтернеті.

6. Заслужують на увагу організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій (огляд місця події; огляд електронної інформації; тимчасовий доступ до речей і документів; огляд документів; обшук; допит підозрюваного, потерпілого й свідка; зняття (вилучення) інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем та ін.

Не залишилися поза увагою й особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під. Автором виокремлено перелік слідчих (розшукових) дій, НСРД, заходів забезпечення кримінального провадження, які передбачають процес вилучення предметів і документів, що мають значення для

кримінального провадження (обшук, тимчасовий доступ до речей і документів). Визначивши специфіку даних процесуальних дій, що в основному полягає у необхідності вилучення великої кількості документів, автор слушно помічає, що особливо складною задачею під час розслідування шахрайства у сфері е-комерції є провадження обшуку, спрямованого на вилучення комп'ютерної техніки та програмних засобів. Дисертант також зупиняється на питанні щодо важливості огляду вилучених документів, та правильно наголошує на важливому значенні допиту, що є найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією для одержання інформації з особистісних джерел.

Ці результати дослідження вказують на те, що дисертант вирішив складні проблеми, спрямовані на подальше удосконалення правовідносин на досудових стадіях між суб'єктами кримінального процесу під час розслідування шахрайства у сфері е-комерції.

Емпіричну основу дослідження становлять згруповані відомості Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції за період 2018-2023 рр., Єдиного звіту про вчинені кримінальні правопорушення Офісу Генерального прокурора України за період 2017-2023 рр., а також результати опрацювання слідчої і судової практики протягом 2015-2023 рр. Зокрема, досліджено матеріали 157 кримінальних проваджень за фактами шахрайств у сфері е-комерції (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Харківська, Хмельницька, Черкаська та Чернівецька області, м. Київ) за 2016-2023 рр.; зведені результати анкетування 245 слідчих, 138 працівників органів прокуратури, 56 працівників кіберполіції, 198 працівників оперативних підрозділів, 76 працівників експертних установ МВС України.

В цілому, достовірність й обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, забезпечується вдалою і продуманою *структурою наукової розробки*. Дисертація, відповідно до мети і завдань дослідження, складається з вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

В основному дисертація має суто *прикладне значення одержаних*

результатів, в якій сформульовані окремі теоретичні положення та практичні рекомендації, які можуть бути використані:

– *законотворчій діяльності* – для удосконалення законодавства у сфері профілактики і запобігання шахрайствам у сфері е-комерції, зокрема, в результаті проведеного дослідження сформульовано низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного КПК України;

– *науковій діяльності* – для удосконалення методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень проти власності, на базі сформульованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій (акти впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ від 17.03.2023 р., Національної академії внутрішніх справ від 14.04.2023 р., Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 12.05.2023 р.);

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовці підручників, навчальних посібників, проведення практичних занять з кримінального процесу та криміналістики (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 27.04.2023 р., ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 10.05.2023 р.);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів прокуратури, досудового розслідування, оперативних та експертних підрозділів Національної поліції (акти впровадження Дніпропетровського НДЕКЦ МВС від 30.03.2023 р.), а також при проведенні практичних занять на курсах підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів України.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та загальні висновки повною мірою доведено дисертантом до широкої громадськості в опублікованих наукових працях та авторефераті. Результати

дисертації відображено у десяти наукових публікаціях, з яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, чотири – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Дотримання академічної доброчесності. Наукова розробка В.Б. Коби включає результати власних досліджень здобувача. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

У першому розділі дисертації «Наукові засади побудови криміналістичної характеристики шахрайства у сфері е-комерції» окреслено наукові підходи щодо сутності окремих наукових категорій, що характеризують правовідносини у комерційній сфері, зокрема: «електронна комерція», «цифрова торгівля», «електронний бізнес», «електронна торгівля» тощо, які мають різний зміст та наповнення. Доведено необхідність розмежування понять «електронна комерція» і «електронна торгівля», які є складовими електронного бізнесу, оскільки кожне з них має різну змістовну складову.

Визначено коло суб'єктів, які задіяні у цифровому секторі економіки (е-економіці), окреслено характер їхньої взаємодії, функціональне призначення та правовий статус кожного.

Доведено, що з розвитком суспільних відносин шахрайські дії у сфері е-комерції завжди видозмінюються й модернізуються, шахраї дедалі обирають нетипові способи підготовки, учинення й приховання злочинних дій. Розкрито способи шахрайства.

Розглянуто обстановку шахрайства, як сукупності об'єктивних факторів та умов матеріальної обстановки, просторово-часових характеристик місця і часу. Окреслено предмет шахрайського посягання з урахуванням запровадженого воєнного стану.

Охарактеризовано криміналістично значущі типологічні ознаки особи шахрая та особливості віктимогенної поведінки потерпілих.

У другому розділі дисертації «Організаційно-тактичне забезпечення розслідування шахрайства у сфері е-комерції» надано характеристику особливостям початку кримінального провадження, планування й організації розслідування, проведення окремих процесуальних дій, напрямам взаємодії правоохоронних органів, особливостям використання спеціальних знань.

Визначено підстави початку кримінального провадження, окреслено коло обставин, що підлягають встановленню, та основні елементи організації розслідування.

Зважаючи на виключно правовий характер цієї проблематики та неоднакове застосування судами норм матеріального права при розгляді справ зазначеної категорії, запропоновано узагальнити судову практику та сформулювати єдину правову позицію.

Визначено особливості взаємодії слідчих з іншими правоохоронними органами, а також установами, підприємствами та організаціями, громадськістю та ін. Особливу увагу приділено взаємодії слідчого з оперативними службами Департаменту кіберполіції, у тому числі при документуванні діяльності так званих «Call-center». Зосереджено увагу на значенні своєчасного обміну інформацією на початковому етапі розслідування шахрайства як найбільш ефективної форми взаємодії у кримінальному провадженні.

У третьому розділі дисертації «Напрями підвищення ефективності криміналістичного забезпечення розслідування шахрайства у сфері е-комерції» розкрито шляхи оптимізації розслідування через призму тактичних операцій, використання міжнародного досвіду протидії шахрайським проявам та можливих профілактичних заходів уповноважених осіб.

Визначено теоретичні засади побудови й використання тактичних операцій при розслідуванні шахрайства. Наголошено, що тактичні операції є дієвим засобом оптимізації діяльності слідчого, що використовується для вирішення комплексу тактичних завдань. Наведено перелік типових тактичних операцій та охарактеризовано особливості застосування. Визначено організаційні заходи до проведення операцій та комплекс дій, що входять до їх

змісту.

З'ясовано суперечності між законодавчим і відомчим рівнями регулювання діяльності слідчих у сфері запобігання кримінальним правопорушенням, що потребує внесення в чинний КПК положень, які б висвітлювали процедуру здійснення профілактичних заходів. Доведено, що профілактична діяльність слідчого повинна бути необхідною складовою досудового розслідування. Наголошено на необхідності врахування міжнародного досвіду іноземних держав при створенні національних програм з профілактики шахрайств.

В цілому, зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Разом із тим, констатуємо наявність усіх необхідних для такого рівня наукової розробки положень, слід відзначити, що робота містить деякі дискусійні, спірні або ж такі, що потребують додаткових уточнень положення.

1. Так, у розділі 3.2 «Профілактична діяльність уповноважених осіб у провадженнях за фактами шахрайства у сфері е-комерції» здобувач обґрунтовує необхідність запровадження функціонування єдиної автоматизованої системи, яка, у разі виникнення підозрілих дій, автоматично направляє запит до банківських установ, де встановлюється факт транзакції та відстежується подальший рух коштів потерпілого до кінцевого рахунку/банківської картки, на яку були перераховані кошти, з одночасним блокуванням рахунків. Цілком підтримуємо автора, адже дана позиція є наразі дуже актуально. У січні 2023 року Департаментом кіберполіції Національної поліції розроблено концепцію Національної системи обміну даних та блокування банківських карток (система «AntiFraud»), задіяних в шахрайських схемах. За результатами робочої зустрічі з представниками юридичних та безпекових департаментів банківських установ та платіжних систем України досягнуто спільної позиції щодо необхідності запровадження такої системи та заявлено про готовність приєднання до неї з боку провідних банків. Втім, у світлі актуальності тематики, хотілось би у роботі побачити більш глибокий аналіз алгоритму дії згаданої автоматизованої системи, висвітлення очікуваних результатів від запровадження такої системи.

2. Поряд із низкою тактичних операцій, спрямованих на вирішення конкретних та проміжних завдань, у роботі розглянута тактична операція «Злочинець–в'язень», метою якої є встановлення факту, що шахрайство у сфері е-комерції вчинялося з місць позбавлення волі. Цікава аргументація дисертанта щодо приділення особливої уваги такій тактичній операції.

3. На нашу думку, виглядає дещо некоректним використання у роботі поняття «шахрай». Фактично йдеться про визначення особливостей тієї чи іншої ситуації з урахуванням встановлення чи не встановлення особи, яка вчинила дії, які мають ознаки шахрайства. Вважаємо, що більш точним було б використання поняття «підозрюваний».

4. У підрозділі 1.4 «Характеристика особи злочинця та потерпілого» дисертант, спираючись на аналіз вивчення судово-слідчої практики, наголошує на відношенні до шахрайських дій з боку наступних суб'єктів: банківські працівники; фахівці з інформаційно-програмного забезпечення; інтернет-провайдери, фінансисти, бухгалтери на комерційних підприємствах; підготовлені особи, які займаються комп'ютерним шпіонажем; оператори телекомунікаційних послуг; працівники установ виконання покарань та ін. Проте, робота виграє б у разі докладного описання характеру дій кожного з вказаних учасників при вчиненні шахрайства в е-комерції та визначення їх ролі в організованій групі.

Наведені зауваження мають виключно дискусійний характер, не впливають на актуальність і загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та є підґрунтям до наукової дискусії під час захисту дисертації.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Наукова розробка В.Б. Коби «Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері е-комерції» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для теорії кримінального процесу та науки криміналістики. Викладені в авторефераті та дисертації основні положення дослідження є ідентичними.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Коби Валерія Борисовича «Теоретичні та праксеологічні засади методики розслідування шахрайства у сфері е-комерції» є самостійно підготовленою, завершеною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано низку нових науково-теоретичних результатів, що в своїй сукупності вирішують конкретну наукову задачу щодо удосконалення роботи правоохоронних органів з розслідування кримінальних правопорушень даної категорії; дана робота відповідає вимогам, сформульованим у «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор – Коба Валерій Борисович, при успішному захисті, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:
професор кафедри
криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор

Юлія ЧОРНОУС

